

Kupčija

Vragov sin se je prvi pot odpravljaj na svet in oče ga je učil: »Ko boš duše lovil, lovi jih po pameti in obljubi vsaki v življenju le toliko, kolikor je vredna. Slabe kupuj poceni, za boljše plačaj kaj več. Če naletiš kdaj na posebno vredno dušo, pa lahko obljubiš vsako ceno, saj veš, da sem bogat. Samo pazi, da ti preveč duš ne uide!«

Mladi vrag je hodil po svetu ter po očetovih naukih kupoval duše. Slabe je kupoval poceni, boljše pa kakor je prilika nanesla. Kar jih je premotil, jih je poslal očetu v pekel. Kadar mu je katera ušla, je pa grdo zaklel, tako grdo, da bi se pero razkrecilo, če bi hotel človek tisto kletvico zapisati.

In tako je prišel vrag k poštenemu človeku, ki pa ni bil siromak. Poštenjak je bil že premožen, a se je vendar pošteno trudil, da bi še bolj obogatel. Vrag si je mislil: Te gale bom prav lahko premotil, če mu povem, kako bo preje prišel do bogastva. In dejal mu je:

»Ljubi moj, pehaš se, ali ker nespametno ravnaš, nimaš uspeha. Poštenim potom ne boš obogatel, vzgleduj se raje po drugih, ki sleparijo in kradejo, pa se jim zato tudi dobro godi!«

Poštenjak je odvrnil:

»Ne maram! Poštenim potom hočem obogateti, čeprav pojde morda bolj počasi.«

»Poštenim potom sploh ne gre!«

»Gre, samo pameti je treba.«

»Če misliš, da gre pa stavi z menoj!« — predlaga vrag.

Poštenjak odvrne, da sprejme stavo kadar hoče in kolikokrat hoče, nakar sta sedla skupaj v avtomobil in se odpeljala po svetu iskat prilike za stavo.

Pripeljeta se do velike tovarne avtomobilov in vrag reče:

»Poglej to tovarno! Njen lastnik je pravi ptič. Slabe avtomobile izdeluje, a vendar mu gre dobro, ker razume posel. Sam se vozi šest mesecev v letu okrog in kjerkoli vidi, da se je nevednemu avtomobilistu ustavilo vozilo, kupljeno v drugi tovarni, mu priskoči na pomoč. Pa mu vozila v resnici ne popravi, marveč mu ga še pokvari, da mu poten laglje svoj izdelek na vrat obesi. S tem zasluži. Zdaj pa povej, če bi mogel ti delati ravno nasprotno in tudi toliko zaslužiti?«

»Prav lahko,« odvrne poštenjak.

»Dobro, pa staviva in poskusiva! Naj stane tovarna, kar hoče, na mestu jo kupim in ti jo izročim. Če se potem v dveh letih poštenim potom izkažeš, ti tovarna ostane, če ne, mi z njo vred zapadeš tudi ti.«

Poštenjak je stavo sprejel in dobil v roke tovarno. Precej prvi dan je razglasil delavcem, mojstrom in inženirjem, da bi čez pol leta rad začel izdelovati boljše avtomobile, kakor jih tovarna zdaj izdeluje, in bo zato slehernemu primerno plačal vsak dober svet, ki se bo čez leto in dan obnesel. Nato se je odpeljal po svetu, kjer je povsod priskočil na pomoč avtomobilistom, če jih je našel v zadregi. Pa jim ni kvaril vozov, ampak je pošteno popravil vse, kar je mogel, ter pri tem spoznal vse vrline in slabosti avtomobilov iz drugih tovarn.

Tako je po šestih mesecih, podprt z lastnimi izkušnjami in dobri mi sveti svojih ljudi začel izdelovati avtomobile, ki so prekosili vse druge. Njegovi vozovi so kmalu zasloveli in tovarna je imela promet in dobiček, kakor pod starim gospodarjem nikoli. Sam vrag je moral to priznati, ko se je čez dve leti vrnil, pregledal knjige in s kislim obrazom dejal: »Posrečilo se ti je.«

Na tihem je vrag seveda grdo zaklel, tako grdo, da bi papir zardel, če bi hotel kdo vragovo nemarno kletvico nanj zapisati, a potem je poštenjaka brž povabil na drugo stavo.

Spet sta sedla v vragov avtomobil in se odpeljala po svetu prilike iskat.

Pripeljeta se do razkošnega planinskega hotela. Tam so bili zbrani bogataši vsega sveta, da so v planinski samoti popivali, preoblagali svoje želodce z najbojšimi jedili ter ponoči s hruščem veseljačili, kakor so bili v mestu vajeni. In vrag reče poštenjaku:

»Poglej te ljudi! Vsi bi bili potrebni treznosti, zmernosti in poštenega dela in spanja, a lastnik hotela bogato zasluži, ker jim streže tako, da jim je v pogubo. Ali bi se upal ti ravnati ravno narobe in tudi toliko zaslužiti?«

»Upal bi se,« je dejal poštenjak in sprejel stavo za eno leto, vrag je pa odkupil hotel in mu ga izročil.

Poštenjak je še tisti večer priredil zbranim gostom veliko pojedino. Predstavil se jim je kot novi lastnik hotela ter jim razodel, da je prevzel hotel s posebnim namenom. Zrak in lega se mu zdita kakor nalašč za zdravilišče. Osem dni bo pustil še hotel kakor doslej, potem bo pa vse preuredil in sprejemal samo bogatine z bolnimi živci in želodci, ki jih bodo zdravniki na čisto nov način zdravili. Vsako zdravljenje bo trajalo šest tednov, ampak bo tudi zaleгло. Le cene bo moral na žalost še bolj povišati, in zaradi velikih stroškov preureditve in oskrbe bo moral vsak gost za vseh šest tednov naprej plačati.

Nato se je polovica gostov odločila za bivanje v zdravilišču, polovica jih je pa čez osem dni odšla. Namesto njih so prišli drugi, in še več jih je bilo, zakaj poštenjak je stvar medtem razglasil po vseh časnikih. Novo zdravilišče je bilo do zadnjega kotička polno, poštenjakova blagajna pa nabasana. Zdravniki so zdravili bogatine s trdim delom, črnim kruhom, zgodnjim spancem in zgodnjim vstancem ter jih pridno merili, tehtali, pretrkavali, presluševali in popisovali, zra-

ven pa kazali od sile učene in osorne oblike. Zdravljenje se je imenitno obneslo in po šestih tednih je imel sleherni bolnik utrjene živce, zdrav tek in trden spanec. Nikomur ni bilo žal denarja, ki ga je zdravljenje veljalo. Skoro vsak ozdravljenec je prostovoljno napisal še imenitno zahvalo, ki je privabila spet nove goste.

Tako je šlo leto in dan, in poštenjak je moral hotel še razširiti. Bolniki zdravilišča so pa v tem letu daleč naokrog popravili vse ceste in pota, napravili drva devetim vasem, kopali korenine in kamenje, pozimi kidali sneg in poleti urejevali hudo urnike. Vrag, ki se je oglasil, je moral priznati, da je poštenjak vsem ljudem dobro storil, zraven pa tak dobiček napravil, da je kar vid jemalo. S kislim obrazom je rekel: »Tudi to se ti je posrečilo.«

Na tihem je seveda spet grdo zaklel, tako grdo, da bi se papir vnel, če bi človek hotel njegovo kletvico zapisati. Vendar pa ni odnehal in je povabil poštenjaka na tretjo stavbo.

To pot sta se dolgo okrog vozila, zakaj vrag je prežal na posebno priliko, ki bi ji poštenjak ne bil kos.

Pripeljala sta se v deželo, kjer je bil kralj dober človek, kraljev minister, pisar in vratar pa sami ničvredneži. Kdor si je hotel od kralja kaj izprositi, jih je moral drago podkupiti, drugače ni prišel do nje ga. Dostikrat jim je moral toliko odšteti, da mu ni od kraljeve milosti skoro nič ostalo.

V tej deželi naletita na človeka, ki je bil od jeze ves iz sebe. Vprašata ga, čemu se jezi, in človek jima pove zgodbo. Pri kralju si je bil nekaj izprosil, a je moral kraljevemu vratarju, pisarju in ministru toliko plačati, da je bil še na škodi.

»In zdaj,« je dejal, »sem take volje, da bi prav rad držal deset batin, če bi smel potem z lastno roko vratarju, pisarju in ministru po deset prav gorkih primazati.«

Vrag malo pomisli, potem pa vpraša poštenjaka: »Ali se upaš temule človeku v enem mesecu ustreči in pri tej stvari še dobiček napraviti?«

»Upam se,« odvrne poštenjak.

In v tretje stavita vrag in poštenjak za dušo in premoženje. Nato je odšel vrag po svojih opravkih,

da bo štirideset odstotkov kupnine vzel.

Kralju je bil lepi avtomobil, ki ga je videl skozi okno, vseč, in od ministra je že slišal, da je poštenjaka znamka dobra. Zato se je kaj hitro odločil za nakup ter vprašal poštenjaka, koliko stane voz. Poštenjak odgovori:

poštenjak se je pa udomačil pri jez-nem človeku in precej brzojavil svoji tovarni, naj mu pošlje najlepši voz. Ko je voz prišel, se je poštenjak z njim odpravil pred kraljev grad ter obljubil vratarju štirideset odstotkov kupnine, če ga pusti v grad, da proda kralju avtomobil. In vratar mu je odprl.

Komaj je pa prišel po stopnicah v prvo dvorano, ga je ustavil kraljev pisar. Tudi temu je poštenjak obljubil štirideset odstotkov kupnine za avtomobil, da ga je pustil na prej.

Potem je šel lahko skozi nekaj sob, dokler ga ni ustavil minister. Tudi ministru je moral obljubiti za nagrado štirideset od sto, nakar je šele smel stopiti pred kralja.

Ker so pa vratar, pisar in minister od poštenjaka zahtevali pisano potrdilo, da jim bo štirideset od sto izplačal, je tudi on od vsakega zahteval in dobil podpisano potrdilo,

»Veličanstvo, za ta voz zahtevam izjemno ceno. Kupnina je sto palic, odmerjenih vpričo ljudstva na trgu pred gradom.«

Kralj se je nenavadni kupnini začudil, ali ko mu je poštenjak povedal, da bi deset palic rad neki znanec, in da jih je po štirideset od sto obljubil vratarju, pisarju in ministru, je zadevo razumel in na moč mu je bila vseč. Precej je velel razglasiti, da je kupil avtomobil in da bo po prodajalčevi želji kupnina odšteta na trgu pred gradom, nakar se je zbralo ljudi nič koliko.

Vpričo vratarja, pisarja in ministra je kralj sam ljudstvu povedal, da je kupil avtomobil za sto palic, katere bodo razdelili in odšteli po želji prodajalca, ki bo že sam skrbel za doplačilo tega, kar je več obljubil kakor si je izgovoril. Poštenjak je pa vratarju, pisarju in ministru pomolil potrdila pod nos in vse tajeenje ni nič pomagalo. Natanko

tako se je zgodilo, kakor je preračunal.

Najprej so biriči odšteli deset palic človeku, ki se je bil jezil. Ko so se jim pri teh roke dobro razmajale, so odmerili po trideset gorkih vratarju, pisarju in ministru. S tem je bila kraljeva kupnina za avtomobil izplačana. Ker je manjkalo pa vratarju, pisarju in ministru še vsakemu po deset palic do izgovorjene nagrade, jim je te v poštenjakovem imenu doplačal prejemnik prvih desetih palic, ki je priliko pošteno izkoristil. Tako mastne in vroče jim je priložil, da so kar cvrčale.

Vrag je stal med ljudmi, ki so vse to gledali in vriskali od veselja, da so trije ptiči našli svojega mojstra. Od začetka se je kislo držal, ali potem si je dejal: »Tistemu človeku je res ustregel, toda sam od tega nima dobička, saj je še avtomobil zastonj dal!«

Že se je veselil, da bo poštenjaka duša vendar njegova, ker je stavo dobil, toda kmalu je videl, kako se ljudje zgrinjajo okrog poštenja-

ka in naročajo pri njem avtomobile. Zdaj pa ni rekel nobene besede več. Prebledel je in samo na tihem znansko grdo zaklel, tako grdo, da bi hišo na mah plamen objel, če bi človek le v mislih njegovo kletvico ponovil. V jezi je pograbil vratarja, pisarja in ministra ter hkrati tako strašno udaril z ного ob tla, da se je pri priči udril do pekla. Tam je zalučal svoje tri nemarne duše v ogenj, nakar se je v ihti sesedel.

»Ljubi moj sin, kaj se ti je pripetilo, da si ves v solzah?« — ga je vprašal stari vrab.

»Spoznal sem, da poštenemu človeku sam vrab ne more do živega,« je zajecel mladi.

Tedaj ga je pa peklenški oče nežno objel, počehljal med rogmi in mu tolažilno dejal: »Nič ne jokaj, sinko moj, zakaj vedi, da midva samo tistim poštenjakom ne prideva do živega, ki imajo kaj soli v glavi, a takšnih je na svetu strašno malo.«

In na žalost je stari vrab resnico povedal.

IZ MLADIH PERES

ZIMSKA

Dolgo smo čakali sneg:
zdaj pogumno na smučeh,
samo radost, vrisk v očeh,
vozimo čez dol in breg.

Jej, kako lepo drči,
vse krog nas se veseli,
nihče nič se ne solzi,
če piko naredi na i.

Vojko Burger

PESMICA O KRTU

Črn kožušček
krta odeva,
v hladni zemlji
ga skrbno ogreva.
Ni lenušček!
Vedno je marljiv,
vse preišče

v rovih, je pazljiv.
Res, nožice
niso kaj lepe,
kakor lopate so
k truplu pripete,
ali z njimi
zemljico rahlja,
rove dela,
kakor ve in zna.
Vse ličinke
v domek svoj si znosi,
jih potem po malem
zajtrkuje, kosi.
Tam kjer zemlja
trda je ko skala,
jo je pridnost
krtova zrahljala.
Ej, zato mu
žalega ne stori,
saj koristi
v njivi in na dvori.

L. Č.